

Vogelwaarnemingen vanaf de Zuidpier van IJmuiden, in het bijzonder op 21 en 22 oktober 1972

Door P. J. T. F. Derks en K. J. Eigenhuis

Hieronder hebben wij getracht een overzicht te geven van de verscheidenheid aan vogelwaarnemingen die vanaf de Zuidpier te IJmuiden mogelijk is.

De vogelsoorten, die min of meer kenmerkend voor de pier zijn, hebben wij ingedeeld in een achttal groepen. Het zijn:

- 1 'zeevogels' (exclusief 'stormgasten')
- 2 'stormgasten'
- 3 (niet 'zee')eenden en (Rot)ganzen
- 4 steltlopers
- 5 meeuwen
- 6 sterns
- 7 'winterse' zangvogels
- 8 'zomerse' zangvogels

Deze groepen zullen wij afzonderlijk behandelen. Voor enkele groepen kan worden volstaan met een verwijzing naar eerder in 'Het Vogeljaar' gepubliceerde artikelen. De data welke in de titel genoemd worden zijn dagen waarop opmerkelijke waarnemingen zijn gedaan. De op die dagen verkregen waarnemingen worden vergeleken met die van een drietal andere waarnemingsplaatsen langs de Nederlandse kust.

Dodaars in de haven van IJmuiden, januari 1973

Foto: P. Munsterman

1. Zeevogels

Het einde van de Zuidpier is bij uitstek geschikt voor het waarnemen van 'zeevogels'. De Noordpier op de najaarstrek en de Zuidpier op de voorjaarstrek 'stuwen' vooral de vogels uit dit hoofdstuk. Tot laat in de herfst en in het voorjaar kan men de zeeduikers hier langs zien komen: voornamelijk Roodkeelduikers, maar ook wel eens een Parelduiker (20 nov. 1971: 1 ex. 'Fitis' 7, nr. 6, en 25 dec. 1971: 1 ex. 'Fitis' 8, nr. 1) of zelfs een IJsduiker (11 nov. 1972: 1 ex. 'Fitis' 8, nr. 6). Hetzelfde geldt voor alle futensoorten, alhoewel de Dodaars zelden trekkend wordt gezien (iets vaker zwemmend binnen de pieren). Van Roodhalsfuit, Kuifduiker en Geoorde Fuit wisselen de aantallen nogal. Januari/maart 1972 leverde Roodhalsfuten tot wel 10 ex. tegelijk op, zwemmend tussen de pieren ('Fitis' 8, nr. 2). Dezelfde maanden in 1973 werd, zover ons bekend is, geen één ex. gezien, wel op 5 april 1973 1 ex. in het Vogelmeer, Kennemerduinen.

Vertegenwoordigers van bovengenoemde twee families kan men praktisch op iedere willekeurige dag in de herfst of in het voorjaar trekkend te zien krijgen, mits men non-stop met de kijker over zee tuurt.

Dit geldt niet voor Jan van Genten, alhoewel deze in de maanden september/november van 1971 en 1972 veel zijn waargenomen. Traditioneel wordt deze soort bij de 'stormgasten' besproken, ofschoon zij bij alle weertypen wel worden waargenomen. Alle kleden zijn daaronder vertegenwoordigd.

Aalscholvers worden in kleine aantallen bij de pier waargenomen, eveneens langstrekkend. Ook de Kuifaalscholver wordt een enkele maal gezien (15 febr. 1969: 1 ex. 'Vogeljaar' 17, nr. 2, 14 sept. 1970: 1 ex. op 10 m afstand, 'Fitis' 6, nr. 4; 24 en 30 sept. 1972: 3 ex., resp. 1 ex. 'Fitis' 8, nr. 5).

Voorals Zwarteeënden kunnen op sommige dagen in grote aantallen langstrekken. Honderden worden er dan per uur waargenomen, vooral 's ochtends. Ook Grote Zwarteeënden en Toppereënden zijn vaak present, maar in veel minder groot aantal. Middelste Zaagbekken zijn vooral op de voorjaarstrek (april-mei) niet zeldzaam. Dit is wel de IJseend, maar het aantal waarnemingen van deze soort is toch al zo groot geworden, dat een opsomming hiervan te veel plaats gaat innemen. De top ligt in de maanden januari/maart. Als trekkers zijn speciaal de wijfjes op grote afstand (meestal bij Zwarte Zwarteeënden) lastige klanten, vooral omdat ook Wintertalingen nog al eens de neiging hebben met Zwarte Zwarteeënden mee te vliegen.

De enige, overigens onbevestigde, waarneming van de Stellers Eider-eend is gedaan op de pier. Gewone Eider-eenden ontbraken in voorgaande jaren nooit (zwemmend langs de pier); nu, anno 1973, zijn ze weg! Men kan nog allerlei andere eendensoorten op de pier te zien krijgen, met name alle grondeënden, Brilduikers, Kuifeënden, Tafel-eënden, Nonnetjes en Grote Zaagbekken zelden. Zie hiervoor rubriek 3 ('niet-zwarteeënden en Rotganzen').

Bij mooi weer in april/mei is het een belevenis vele van de genoemde soorten te zien baltsen op zee.

Onder de 'zeevogels' dienen we ook de jagers te rekenen, waarvan alle vier soorten hier gezien zijn. Het algemeenst is de Kleine Jager, waarvan men op gunstige dagen in de herfst er meerdere te zien kan krijgen. Uit het voorjaar is ons slechts één waarneming bekend, namelijk 19 mei 1969 3 ex. naar noord, 'Fitis' 5, nr. 4. De kans op Middelste en Grote Jager is aanzienlijk kleiner dan op de Kleine Jager, maar beduidend

groter dan op de Kleinste Jager (22 oktober 1972: vermoedelijk 1 ex.; 23 oktober 1972 1 ex. bij Parnassia, enkele km ten zuiden van de pier; 14 november 1972: 1 dood juv. ex. op het strand 'Fitis' 8, nr. 6). Hier was sprake van 'gunstige dagen'. Dit ligt dikwijls voor elke soort weer anders.

Een in 1972 begonnen zee trekonderzoek moet trachten te achterhalen, wat voor iedere soort gunstige factoren zijn. Het is onnodig te zeggen, dat dit onderzoek zeer interessant is en derhalve reeds een groot aantal enthousiaste medewerkers telt. Maar hoe meer gegevens (óók negatieve, bijvoorbeeld op die en die dag om zo laat géén trek over zee bij weertype dus en windrichting zo), hoe beter. U kunt uw gegevens sturen naar één der coördinatoren J. van Dijk, J. de Veerstraat 42, Noordwijk.

Om een voorbeeld te geven van een dag, die kennelijk voor veel soorten gunstig was, de volgende tabel (+ het vervolg daarvan: sub. 2 'stormgasten').

22 oktober 1972: vrij harde westenwind; 's morgens veel regenbuien; 's middags opklaringen. Zicht: 's morgens eerst matig, later goed. Vrij fris.

	Pier te IJmuiden (2 waarnemers) 8 - 18 uur	Hondsbosche Zeewering (9 waarnemers) 7.30 - 17.00 uur
'Zeeduikers'	minstens 2	± 20 (naar noord én naar zuid)
Fuut		8
Roodhalsfuut	enkele 'niet te determineren'	enkele (naar noord)
Kuifduiker	fuutachtigen	1 (naar noord)
'stormgasten'	zie rubriek 2 (tabel)	zie rubriek 2 (tabel)
Aalscholver	1 (ter plaatse)	—
Grote Zeeëend	niet geteld	niet geteld
Zwarte Zeeëend	niet geteld	niet geteld
Smient	niet geteld	niet geteld
Middelste Zaagbek	meerdere	meerdere
Grote Jager	minstens 3 (naar noord)	± 12 (naar noord)
Middelste Jager	minstens 2 (naar noord)	2 (naar noord)
Kleine Jager	± 12 (naar noord)	± 15 (naar noord)
Kleinste Jager	1 ex. (vermoedelijk)	—
Dwergmeeuw	± 10 (min of meer ter plaatse)	2 (naar noord)
Drieteenmeeuw	± 500 (min of meer ter plaatse)	± 2000 (naar noord)
Alken/Zeekoeten	niet geteld	± 60 (de meeste naar noord)
Kleine Alk	—	1 (naar noord)
Rosse Franjepoot	—	1 (ter plaatse)
Grauwe Franjepoot	—	1 (ter plaatse)

Zoals men hierboven ziet vermeld, komen er ook Alken en Zeekoeten voor. Wanneer zij ver van de waarnemingspost langstrekken (en dat doen die rakkers bijna altijd), dan is moeilijk uit te maken of men te doen heeft met de een of de ander. Niet vaak gebeurt het (maar echt zeldzaam is het nu ook weer niet), dat een Alk of Zeekoet (vaker dan de Alk) zwemt in het woelige water dat ontstaat onder invloed van de getijdestromingen langs de pier. De determinatie is dan niet zo moeilijk meer.

De Papegaaiduiker is helaas (zoals wellicht overal elders langs onze kust) zeldzaam voor IJmuiden. Bekend is slechts 1 dood ex. op 2 november 1969 ('Het Vogeljaar' 18, nr. 2, pag. 255). Kleine Alken zouden misschien wel eens gezien kunnen zijn, maar wij beschikken niet over gegevens.

2. 'Stormgasten'

Het is genoegzaam bekend, dat men voor het waarnemen van zeldzame zeevogels na een storm op het strand moet zijn. Nu boden de dagen

13 november 1972 en 3 april 1973 (op deze data waren de beruchte stormen van afgelopen na- en voorjaar net over hun hoogtepunten heen) inderdaad méér dan het gemiddelde aan vogelwaarnemingen (plus natuurlijk het imposante beuken van de golven!), maar 11 en 12 september met matige westenwind en 21 en 22 oktober met vrij krachtige en respectievelijk sterke westenwind, staken hier ver bovenuit.

Voor Schiermonnikoog op 21 oktober zij verwezen naar het artikel van Dijkstra en Van Dijk ('Het Vogeljaar' 21, nr. 1). Van Scheveningen werd op deze dag door minstens 3 waarnemers mismoedig gerapporteerd, dat er niets te zien was geweest. De pier van IJmuiden overtrof op deze dag Schiermonnikoog voor wat betreft de Grauwe Pijlstormvogel: 3 x 1 exemplaar vóór de middag, 3 x 1 exemplaar ná de middag, alle 6 richting noord. Twee groepjes Rotganzen kozen ook deze richting. Zes Jan van Genten, 2 Kleine Jagers, ongeveer 30 Drieteenmeeuwen en één IJseend plus nog wat gewonere soorten wezen er nog niet direct op, dat de volgende dag een zeer goede zou worden. De 22e oktober was namelijk van zo'n kaliber, dat twee waarnemers op de pier en negen waarnemers op de Hondsbossche Zeewering 'van schrik' geen exacte tellingen hebben verricht. Overigens zal hier ook het weer debet aan zijn geweest: sterke westenwind met vóór de middag regelmatig regenbuien maken het niet aantrekkelijk om onder een regenjas vandaan een notitieboekje op te scharrelen om daar de zoveelste Kleine Jager in te noteren. Geschatte aantallen dus.

Op de Hondsbossche Zeewering kampte men voorts met het probleem dat alles nogal ver uit de kust vloog. Daarbij maakten de ruwe branding en het ontbreken van bakens op zee het bijna onmogelijk een door één man ontdekte vogel de anderen aan te wijzen. Het is heel merkwaardig dat bijna alle hieronder genoemde vogels bij westenwind richting noord vlogen (vgl. Van Poelgeest in 'Het Vogeljaar' 20, nr. 2, blz. 59-63, hier vlogen de Pijlstormvogels op dezelfde data (van 1971) en bij dezelfde

Aalscholvers worden in kleine aantallen bij de pier waargenomen . Foto: P. Munsterman

windrichting naar het zuiden). Dit maakt een conclusie over de gevolgde routes heel moeilijk. Met name de 24 Grote Jagers op 21 oktober op Schiermonnikoog, géén Grote Jagers op deze datum te Scheveningen en de pier van IJmuiden en weer wél Grote Jagers op 22 oktober op de pier en aan de Hondsbossche Zeewering, die alle richting noord vlogen, maken een uitspraak over gevolgde trekroutes, overnachtingen en dergelijke niet erg aannemelijk.

Hieronder volgt een opgave van de aantallen op 22 oktober 1972 (zie ook rubriek 1 'Zeevogels').

	Pier te IJmuiden (2 waarnemers)	Hondsbossche Zeewering (9 waarnemers)
Vaal Stormvogeltje	± 10 ('s morgens)	1 ('s morgens)
Noordse Pijlstormvogel	1 ('s morgens)	2 ('s morgens)
Grauwe Pijlstormvogel	5 (4 ex. 's middags)	10 (4 's morgens, 6 's middags)
Noordse Stormvogel (lichte fase)	± 50 ('s morgens)	70 à 75 (de helft 's morgens)
Noordse Stormvogel (donkere fase)	4 (alle 's morgens)	—
Jan van Gent	± 40 ('s morgens)	± 250 ex. (100 à 150 's morgens)
Drieteenmeeuw	± 500 (meeste 's morgens)	± 2000 (± de helft 's morgens)

Onder de rubriek 'stormgasten' vinden we eigenlijk niet zo zeer de uitgesproken stormgasten als wel vogels met het woordje 'storm' in hun naam. Na de echte stormen van 13 november en 3 april noteren we slechts (voor de pier te IJmuiden):

Vaal Stormvogeltje	1 ex. ('s morgens 3 april)
Jan van Gent	1 adult ex. in haven IJmuiden ('s morgens 13 november)
Drieteenmeeuw	enkele honderden ('s morgens en 's middags; 13 november en 3 april)

Alleen de Drieteenmeeuw is een trouwe klant na en tijdens storm. Echter, ook als er geen zuchtje wind is, worden er, soms tot tientallen toe, gezien. Dikwijls ook ontbreekt deze soort buiten de zomermaanden, soms zelfs als men hem bij matige westenwind toch verwachten zou.

Van alle andere zeevogels en landtrekkers kan men hun aanwezigheid soms zeer aannemelijk verklaren in verband met de heersende windrichting en de windkracht.

Zo bracht de storm van 3 april jl. 2 Visdiefjes en 3 Grote Sterns aan de kust. Op vele dagen na 3 april kon men er geen vinden, noch op het strand, noch trekkend over zee. M.i. mag men deze in dit geval als 'stormgasten' betitelen, terwijl toch niemand bij het woord 'stormgast' in de eerste plaats aan sterns denkt. Het is, tot nog toe, dan ook nog maar nauwelijks gelukt een betrouwbare voorspelling te doen over het aanwezig zijn van de in deze rubriek genoemde vogelsoorten na een bepaalde storm, met uitzondering van de Drieteenmeeuw.

Tot slot nog enkele (van de vele) waarnemingen van de pier te IJmuiden.

Vaal Stormvogeltje: 7 nov. 1969 1 ex. ('Fitis' 5, nr. 4); 12 sept. 1972 3 ex. ('Fitis' 8, nr. 5), trekrichting zuid bij matig harde westelijke wind; 22 okt. 1972 ± 10 ex. ('Fitis' 8, nr. 6), geen zekerheid over (noordelijke) trekrichting; 11 nov. 1972 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 6, vermeldt abusievelijk 4 nov. 1972), trekrichting zuid; 3 april 1973 1 ex. (eigen waarneming), ter plaatse foeragerend.

Jonge Grote Burgemeester, IJmulden januari 1973

Foto: P. Munsterman

Enkele van deze waarnemingen kunnen misschien het Stormvogeltje betreffen, omdat de vogels op grote afstand vliegend werden waargenomen. Het exemplaar op 3 april (voorjaarswaarneming) was beslist een Vaal Stormvogeltje.

Noordse Pijlstormvogel: 11 sept. 1972 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 5), trekrichting noord bij matig harde westenwind; 12 sept. 1972 3 ex. ('Fitis' 8, nr. 5), 2 ex. landden even in zee, \pm 50 m verwijderd van de punt van de pier, trekrichting zuid; 17 sept. 1972 1 ex. ('Het Vogeljaar' 20, nr. 6); 24 sept. 1972 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 5), trekrichting noord; 20 okt. 1972 1 ex. ('Het Vogeljaar' 21, nr. 1); 22 okt. 1972 1 ex. vloog richting noord ('Fitis' 8, nr. 6); 14 nov. 1972 1 ex. vloog richting zuid ('Fitis' 8, nr. 6).

Grauwe Pijlstormvogel: 10, 11 en 24 sept. 1972 steeds 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 5), trekrichting noord; 21 okt. 1972 6 ex. ('Fitis' 8, nr. 6), trekrichting noord; 22 okt. 1972 6 ex. ('Fitis' 8, nr. 6), deze dag eenmaal 2 ex. tegelijk gezien, trekrichting noord; 11 nov. 1972 2 ex. ('Fitis' 8, nr. 6, vermeldt abusievelijk 14 nov.), trekrichting zuid bij nogal stevige zuidwestenwind.

Noordse Stormvogel: 11, 12 en 13 sept. 1972 resp. 3, 19 en 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 5). Op 11 en 12 sept. matig harde westenwind, op 13 sept. geen wind meer, wel regen. De waarnemingen op 12 sept. waren over de hele dag verspreid. Op 13 sept. 1 ex. 's morgens; 22 okt. 1972 \pm 50 ex., w.o. 4 van de donkere fase ('Fitis' 8, nr. 6); 14 nov. 1972 2 ex. ('Fitis' 8, nr. 6), richting zuid.

De 'Fitis' (vanaf jaargang 4, 1968) en 'Het Vogeljaar' (vanaf jaargang 15, 1967) vermelden van deze soort geen andere waarnemingen dan van dode vogels. Van de donkere fase zijn ons geen eerdere waarnemingen bekend.

Jan van Gent: Veel waarnemingen uit de maanden september, oktober en november van 1972 (en in iets mindere mate 1971). De aantallen wisselden sterk; op bepaalde dagen werden er géén gezien, op andere wel 100 ex. Ook dagen met slechts 1 waargenomen ex. komen voor, hoewel op deze dagen toch uren achtereenvolgens waargenomen werd. Op 10 okt. 1972 (weinig wind, ietwat nevelig weer) werd gedurende anderhalf uur intensief turen over zee géén Jan van Gent waargenomen. Om 17.30 uur werd het plan opgevat naar huis te gaan, toen er plotseling net ten zuidoosten van de punt van de zuidpier een groep van ca. 30 Jan van Genten aan het vissen bleek (voor aantallen vergelijk de 'Fitis' 7, nr. 5 en nr. 6, 8 nr. 5 en 6 en 'Het Vogeljaar').

3. (Niet-zee)ëenden en (Rot)ganzen

Bij invallende vorst en in het voorjaar (maart tot en met mei) completeren vogels uit dit hoofdstuk het beeld. Al of niet gemengde troepen van alle grondeleenden treft men dan aan, hetzij overtrekkend, hetzij zwemmend op zee. Alleen voor Rotganzen is de pier een beter plekje; alle andere ganzensoorten worden er niet minder, maar ook niet méér gezien dan op andere 'doorsnee'plekjes in Nederland.

'Zoetwaterduikeenden' treft men op zee bij uitzondering aan, behalve de Brilduiker. Deze soort is regelmatig langs de pier te vinden en is dus bijna een 'zeeëend' te noemen, net zoals de Toppereend en Middelste Zaagbek (zie rubriek 1, 'zeevogels').

Volgende waarnemingen zijn slechts ter illustratie bedoeld:

Zomertaling: 9 maart 1972 7 ex. ('Fitis' 8, nr. 2); 10 maart 1972 1 ♂ ('Fitis' 8, nr. 3).

Wintertaling: 1 en 3 april 1973 groepje van 9 ex. rondvliegend boven zee.

Smlent, Slobeend, Wintertaling: 10 april 1973 gemengde troep van \pm 100 ex. Op 11 april daarvan nog een gedeelte aanwezig.

Hieruit blijkt, dat de zee voor deze grondeleenden ook tijdelijk verblijfplaats kan zijn.

4. Steltlopers

Over de steltlopers van de pier is een uitgebreid artikel verschenen van M. J. C. Singor in 'Het Vogeljaar' 19, no. 5 (bladz. 588-594). Ter aanvulling dit hoofdstuk.

De Scholekster vertoont tot ver in april nog zijn witte bandje onder de kin, terwijl broedvogels in het binnenland dit dan al lang niet meer hebben. Dit wonderlijke asynchroon ontwikkelen van het broedkleed kan men bij meer vogels vinden, bijvoorbeeld bij de Fuut. Late doortrekkers over zee hebben bijna altijd nog het winterkleed.

De Morinelplevier was jaren geleden een vaste gast op de (toen nog korte) pier. Uit de laatste jaren zijn ons echter geen waarnemingen bekend van de pier.

Bontbekplevier, Kleine en Strandplevier worden alle drie wel gesignaleerd, maar de opspuitterreinen bij Amsterdam zijn hiervoor veel betere plekjes.

Op 7 nov. 1970 werd er een Houtsnip op de pier waargenomen ('Fitis 7, nr. 1).

Waarnemingen van Grutto's zijn ons van de pier niet bekend (alleen 'Het Vogeljaar' 18, bladz. 406 : 14-10-1970 15 ex.). Hetzelfde geldt voor Witgatje en Bosruiter; Oeverlopers zijn hier schaars.

Overwinterende Tureluurs zijn waarschijnlijk steeds de IJslandse vorm, *Tringa totanus robusta* ('Fitis' 6, nr. 1 en 7, nr. 2).

Zwarte en Groenpootruiters zijn in de 'wolken' overtrekkende steltlopers (april, mei) goed vertegenwoordigd.

Kleine Strandlopers zijn hier zeer schaars; Temmincks Strandlopers zijn, voor zover ons bekend, hier nooit gesignaleerd. Ook voor deze soorten kan men beter opgespoten terreinen bezoeken (echter 'Het Vogeljaar' 21, bladz. 309 : 8-8-1972 1 ex. Temmincks Strandloper).

Geen waarnemingen van Krombekstrandloper en Kemphaan zijn ons bekend.

Kluten trekken regelmatig langs in de trektijden, soms ver uit de kust.

De pier van IJmuiden in de winter

Foto: P. Munsterman

Ten slotte is de pier de plaats bij uitstek voor Rosse en Grauwe Franjepoot. Het aantal waarnemingen van deze vogels is legio (in de loop van de laatste zes jaar). We noemen slechts Grauwe Franjepoot op 25 dec. 1971, laat! ('Fitis' 8, nr. 1) en Rosse Franjepoot op 25 okt. 1972 7 (!) ex. ('Fitis' 8, nr. 6).

5. Meeuwen

Van de meeuwen kan in het algemeen gezegd worden dat ze algemeen zijn bij de pier. Grote aantallen vindt men op het strand, tussen de pieren vooral aan het begin bij de haven en achter binnenkomende schepen. Hier vindt men vaak Zilvermeeuwen, Grote en Kleine Mantelmeeuwen (van deze laatste vaak de Noordelijke vorm, vaak ook enkele Britse), Stormmeeuwen en Kokmeeuwen. Het hele jaar door heeft men goede kans enkele Dwergmeeuwen nabij de pier te treffen (ook langstrekkend). Deze soort is ook 'stormgast'.

Voor Drieteenmeeuw: zie daarvoor hoofdstuk 'stormgasten'.

Zeldzame meeuwensoorten zijn Grote Burgemeester en Kleine Burgemeester in 1e winterkleed. Alhoewel er toch regelmatig 1 of 2 van de Grote Burgemeester in de winter te zien zijn op het strand, tussen de Noord- en Zuidpier of bij de spuigaten in de haven, waar men ze goed kan bestuderen.

Kleine Burgemeester: zéér zeldzaam 5 t/m 13 maart 1972 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 3).

Zwarkopmeeuw: heel zelden in voor- en najaar, 8 april 1973 1 ad .ex. (v. d. Berg, IJzendoor).

Vorkstaartmeeuw: 26 jan. 1971 1 ad. ex. Zuidpier ('Het Vogeljaar' 19, nr. 2), 11 nov. 1972 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 6), 8 okt. 1967 1 ex. Noordpier ('Tjiftjaf' jan/febr. '68).

6. 'Sterns'

Het artikel van F. van Daalen in 'Het Vogeljaar' 21, nr. 1 (bladz. 265-268) geeft over de sterns een prima indruk. Hij noemt niet de Lachstern, die af en toe wel waargenomen wordt o.a. op 8 okt. 1967 op de Noordpier ('Tjiftjaf', orgaan van de Vogelwerkgroep CJN jan. /febr. 1968). Deze soort moet hier regelmatig langstrekken, gezien het feit dat er ook op Balgzand ieder jaar (augustus) tientallen worden waargenomen.

Op 1 aug. 1970 werd vanaf de pier een Reuzenster waargenomen ('Fitis' 6, nr. 4).

Waarnemingen van de Dougalls Stern zijn ons niet bekend. Op deze soort is ons inziens ook nog te weinig gelet. Het determineren van sterns is overigens geen sinecure en veel langsvliegende sterns (soms ver uit de kust) kunnen niet op naam gebracht worden.

Het massale voorkomen van de Zwarte Stern in IJmuiden (24 aug. 1972 2000 ex. 'Fitis' 8, nr. 5, 'Het Vogeljaar' 21, nr. 1, bladz. 309) maakt onzes inziens het zoeken naar zeldzame moerassterns (Witwang- en Witvleugelstern) zeker rendabel. (Toen ook op andere plaatsen bijvoorbeeld: 19 aug. 1972 bij Lelystad-Haven zeker 2000 ex. boven het water. - Red.)

7. 'Winterse zangvogels'

Vanaf de pier is de trek van vogels uit dit hoofdstuk goed te bestuderen. Het beste plekje is enige honderden meters vanaf de zeereep, waar men vooral in het najaar van een grootscheepse trek kan genieten. We noemen alle leeuweriken (Kuifleeuwerik is er standvogel), Sneeuw- en mogelijk IJsgorzen, Fraters, Barmsijzen, de kraaiachtigen en de Oeverpieper, die op de pier overwintert. Dikwijls onderbreken de trekkers hier hun reis om op zaaddragende planten op de zeereep of tussen rommel op het strand te foerageren.

Enkele waarnemingen:

Waterpleper: 24 sept. 1972: 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 5).

Grote Gele Kwikstaart: 25 okt. 1972: 1 ex. ('Fitis' 8, nr. 6).

Wiltultbarmsijs: 18 nov. 1972: 1 ex. ('Fitis' 9, nr. 1).

Zit men op het puntje van de pier, dan kan men op bepaalde dagen van de volgende soorten een levendige trek vanuit zee waarnemen: Spreeuw, Veldleeuwerik, Graspieper, Kramsvogel, Zanglijster, Koperwiek, Vink en Keep. Meerdere malen hebben we geconstateerd, dat de trek om ongeveer 16.00 uur het sterkst was.

Sommige leden van de Vogelwerkgroep Haarlem, die zich al jarenlang met de landtrek bezighouden, geven als opinie, dat deze vogels 'spijtoptanten' zijn, die na een 's morgens ingezette trek in westwaartse richting weer teruggekomen zijn. Deze vogels worden als door een magneet door de pier aangetrokken (omdat het vuurtorentje aan het einde van de pier het eerste 'land in zicht' is). Ook bij mist is dit punt een baken voor de landtrekkers (op een mistige dag 'probeerde' een eenzame Spreeuw stelselmatig alle op de pier staande plasjes zout water op zoek naar drinken).

8. 'Zomerse zangvogels'

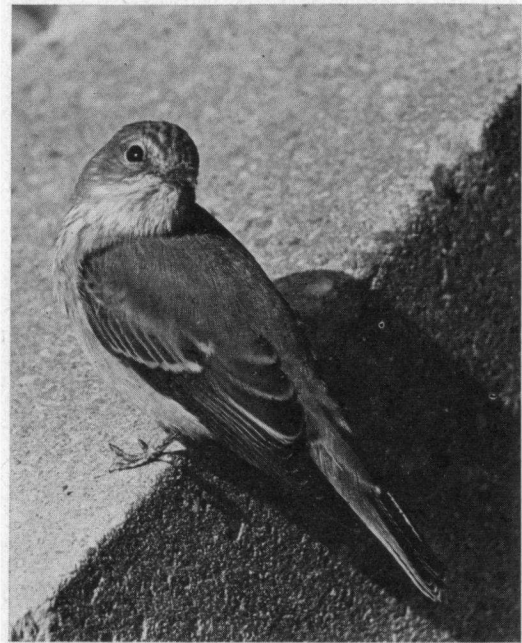
Wanneer er goede trek aan de gang is van landvogeltjes zou men in principe elke soort die over het land trekt, ook wel boven of op de pier

Oeverpleper overwintert op de pier

Foto: P. Munsterman

kunnen aantreffen, alhoewel de kans om bepaalde soorten aan te treffen boven land natuurlijk groter is dan hier. Het lijkt ons daarom niet zo zinnig om een hele opsomming te geven van wat hier allemaal aan 'zomerse zangvogels' gezien is. Hoewel er voornamelijk naar zeevogels gekeken wordt, trekken deze vogels zeer duidelijk onze aandacht. Bijvoorbeeld door hun makheid. Zo zijn soms Spreeuwen met een stukje brood te lokken en komen Zwarte Mezen boven op je rugzak zitten om te kijken of er nog iets te eten valt. Het is overduidelijk, dat het hier een goede plaats is om van dichtbij deze zangertjes te fotograferen, hetgeen de heer F. van Daalen zeer goed gelukt is met een Kleine Vliegenvanger,

Grauwe Vliegenvanger op pier van IJmuiden

Foto: P. Munsterman

die hij september 1971 daar aantrof. De foto staat afgebeeld in 'Het Vogeljaar' 20, no. 1, bladz. 45. Het leuke is, dat afgelopen herfst door ons wederom een Kleine Vliegenvanger werd waargenomen en wel op 7 oktober 1972, zodat we ons afvragen of het misschien dezelfde vogel is geweest of dat er regelmatig Kleine Vliegenvangers op de pier aangetroffen kunnen worden.

Zo is er nog van alles te vertellen over een Vlaamse Gaai die door meeuwen boven zee tot landen op het water gedwongen werd en daarna werd afgemaakt. En over Blauw- en Roodborstjes, Tapuiten, Zwarte en Gekraagde Roodstaarten, de meest uiteenlopende soorten zangers (Rietzangers, Fitis, Tuinfluiter, Grasmus en dergelijke), Goudhaantjes, Vuurgoudhaantjes en Winterkoninkjes die een aantal tegen elkaar geplaatste fietsen (van vissers) als bosje beschouwden, maar dan zouden we hier te veel over uitwijden, hetgeen niet de bedoeling is.

Voor de belangstellenden vermelden we nog slechts, dat de maanden augustus/oktober hiervoor het gunstig zijn en dat een oostelijke wind de kans op succes vergroot.

Met de in dit overzicht gehanteerde indeling hebben we systematisch de (bijna altijd tijdelijke) bevolking van de pier van IJmuiden nagenoeg in zijn geheel de revue laten passeren. Hierbij hebben we wat meer aandacht gegeven aan de zeldzamere soorten, die ons uiteraard wat meer aanspreken.

Nog onvermeld bleven de navolgende soorten:

Blauwe Reiger (ongewoon, maar niet zeer zeldzaam als trekker over zee), Lepelaar (10 maart 1972: 2 ex. naar noord 'Fitis' 8, nr. 3), zwanen (meestal niet te determineren, maar waarschijnlijk Knobbelzwanen), een enkele stootvogel (langs de Hondsbossche Zeewering is er wel een Smelleken over zee trekkend waargenomen), iets vaker de Velduil (27 febr. 1972 1 ex. 'Fitis' 8, nr. 2, bijvoorbeeld). Voor een waarneming van een troep Kraanvogels gedaan door een visser kunnen we niet instaan, maar we noemen dit toch maar even. Meerkoeten zijn algemener in de haven, tussen de pieren zwemmen ziet men ze zelden.

Bij het bezoeken van de Zuidpier dient men bij golfslag zich vooraf te vergewissen of het wel afnemend tij is, omdat men anders op zeer onaangename wijze door over de pier slaande golven kan worden verrast. Bedenk u daarbij dat de glooiingen van de pier verraderlijk glad zijn.

- P. J. T. F. Derks, Marnixstraat 233 III, Amsterdam
- K. J. Eigenhuis, Seringenstraat 6, Aalsmeer

LITTERATUUR:

Van Poelgeest, Bob (1972): Herfsttrek aan de Hondsbossche Zeewering. Het Vogeljaar 20, pp. 59 - 63.

Van Daalen, F. (1973): Er zijn nog sterns langs onze kust . . . Het Vogeljaar 21, pp. 265 - 268.

Van Dijk, A. J. & A. C. J. Dijkstra (1973): Interessante waarnemingen op Schiermonnikoog. Het Vogeljaar 21, pp. 283 - 284.

Lok, C. M. (1972): Ornithologisch verslag Spitsbergen 1969. Het Vogeljaar 20, pp. 49 - 58.

Singor, M. J. C. (1971): Steltloperstrek 1970-1971. Het Vogeljaar 19, pp. 588 - 594.

Zie verder ook 'Fitis', orgaan van de Vogelwerkgroep Haarlem. 'Tijftjaf', orgaan van de Vogelwerkgroep CJN, en de rubriek 'Veldwaarnemingen' in 'Het Vogeljaar'.

Cursus Milieubesef

Deze cursus is een initiatief van het Instituut voor Natuurbeschermings-educatie te Amsterdam en bestemd voor ieder die niet alleen met belangstelling, doch ook met kennis van zaken wil meepraten over (en meedoen aan) het behoud van ons natuurlijk milieu. Deze cursus is ontwikkeld door het didactisch bureau van de Stichting IVIO, in nauwe samenwerking met een groep van deskundigen van het bovengenoemde instituut De Stichting IVIO is een Instelling voor Vorming, Informatie en Onderwijs, welke zich bezig houdt met de ontwikkeling van (moderne) educatieve programma's en hulpmiddelen. De Stichting IVIO verricht deze werkzaamheden zonder winst oogmerk.

Het IVN is in 1960 opgericht met als doel de natuur- en milieubeschermingsgedachte onder het Nederlandse volk optimaal te verbreiden.

Het programma van de cursus Milieubesef omvat 26 lessen. In principe worden iedere maand 2 of 3 taken toegewezen, waarbij de lessen direct

aansluiten bij datgene wat men dan in de natuur kan waarnemen. Zo krijgt men bijvoorbeeld in de maand november de lessen 5, 6 en 7, waarin de begrippen herfststormen, bladafval, waterkringloop en waterhuishouding, regen en mist uitgangspunt zijn voor een behandeling van alle actuele vraagstukken die zich daarbij in ons milieu voordoen.

De studiekosten voor de gehele cursus bedragen f 180,— + f 10,— inschrijfgeld. Men betaalt dan bij een cursusduur van 12 maanden f 15,— per maand. Wordt het in één keer voldaan dan wordt 15% korting gegeven. Aansluitend aan de schriftelijke cursus worden nog een 3-tal studiedagen georganiseerd (27 okt., 19 jan. en 22 april) waarbij men zonder extra kosten een aantal natuurgebieden kan bezoeken teneinde de theoretische kennis aan de praktijk te toetsen.

Een folder waarin de inhoud van de cursus en inschrijfformulieren zijn ingesloten, is verkrijgbaar bij Stichting IVIO, Marlanthuis, postbus 37, Lelystad. Bij de eerste leszending ontvangt men een testblok.